

A közrend fogalma a választottbíróági ítéletek érvénytelenítésével kapcsolatos gyakorlatban

A választottbíróági ítéletek egyfokú eljárásban születnek, és gyakran nagy pertárgyértékű ügyekben, ezért fontos a jogorvoslati lehetőségek pontos szabályozása. A magyar jog szabályai¹ csak kivételes esetben biztosítanak jogorvoslatot ezek ellen az ítéletek ellen, ez a jogorvoslat az ítélet rendes bíróság általi érvénytelenítése. Az érvénytelenítési okok többségének alapja a választottbíróági kikötés hiánya, vagy érvénytelensége, vagy az eljárás valamilyen alapvető hibája. Az érvénytelenítési okok között egyetlen található, amely az ítélet tartalmi hiányosságán is alapulhat: az ítélet érvényteleníthető, ha az a magyar közrendbe ütközik². A témával kapcsolatban közzétett bírósági határozatokban az összes érvénytelenítési ok közül ezzel kapcsolatban merült fel a legtöbb értelmezési probléma. Az is megállapítható, hogy igen szívesen hivatkoznak a választottbíróóságok ítéletét megtámadók erre az okra, aminek nyilván az az oka, hogy a többi érvénytelenítési ok fogalmazása viszonylag pontos, ezek közkeletű jogi fogalmakat (érvénytelenség, cselekvőképesség, választottbíróóság összetétele, stb.) használnak, így nehéz ezeket kiterjesztően értelmezni, míg a "közrend" értelmezésének ilyen széleskörű gyakorlata nincs³.

Az nyilvánvaló, hogy a jogalkotó szándéka nem arra irányult, hogy a választottbíróóságok ítéletét is ugyanolyan széleskörűen lehessen eredményesen megtámadni, mint a rendes bíróságok elsőfokú ítéletét, tehát a közrend fogalma nem azonosítható azzal, hogy az ítélet jogszabályt sért. Ha ez lett volna a cél, sokkal könnyebben értelmezhető fogalmak használatával érhetett volna cél a jogalkotó. A közrend fogalma alá azok az intézmények vonhatók, amelyeket a jog feltétlenül érvényre kíván juttatni. Azon szabályok megsértése ütközhet közrendbe, amelyek közvetlenül védik a társadalmi-gazdasági rend – általában az Alkotmányban is kifejezett – alapjait.⁴ Ugyanakkor nem csak az Alkotmányban rögzített elveket, védi a közrend tartalma, hanem politikai célkitűzéseinket, erkölcsi eszméinket is. A közrend fogalma – a gazdasági-társadalmi berendezkedés, a politikai-erkölcsi felfogás változékonysága folytán – időben és térben változó kategória.⁵

A választottbíráskodás lényege, hogy a felek maguk jelölik ki bíráikat, és az állami bíróság általában nem avatkozhat be a jogvita elbírálásába. Ebből, és a választottbíróági eljárásoktól elvárt gyors jogérvényesítés követelményéből is következik, hogy a közrend fogalmát ilyen szűken kell meghatározni, és az nem azonosítható az egyszerű anyagi jogszabálysértéssel. Természetesen a pereszes fél jogorvoslatához való jogát így igen korlátozottan gyakorolhatja csak, de ő maga is aláírta az alávetési nyilatkozatot, ehhez a korlátozáshoz tehát még a perindítás előtt hozzájárult.

Jó példa a közrendbe ütközés és az egyszerű jogellenesség elhatárolására az az eset⁶, amikor a felperes cég – aki a korábbi választottbíróági eljárásban az alperes volt – azt a választottbíróági határozatot támadta, amely megsemmisítette a felperesnek az alperest kizáró taggyűlési határozatát. A felperes szerint közrendbe ütközött az, hogy a választottbíróóság annak ellenére

¹ A választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. tv. (Vbt.) 54-57. §§

² Vbt. 55. § (2) b)

³ A közzétett eseti döntések (pl. EBH 1999.37., BH 1997. 489., BH 2003. 127.) a szakirodalomból (Dr. Mádl Ferenc - Dr. Vékás Lajos Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, Universitas 1992., illetve az 1997-es újabb kiadás a Nemzeti Tankönyvkiadótól) olyan közrend fogalmat idéznek gyakran, amely ugyan nem a választottbíróági ítélet érvénytelenítése, hanem a külföldi jog alkalmazásának mellőzése (a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet 7. § (1) bekezdése) kapcsán foglalkozik azzal, de az ott tett általános megállapítások ebben a kérdéskörben is alkalmazhatóak.

⁴ EBH 1999.37.

⁵ BH 1997. 489.

⁶ BH 1997. 489.

érdemben foglalkozott a keresettel, hogy a kizárt tag a 30 napos jogvesztő határidő elmulasztásával nyújtotta be keresetlevelét. A választottbíróság indokolásában arra hivatkozott, hogy mivel a cég a határozatát egy szabálytalan taggyűlésen hozta, az semmis, a semmisséget pedig hivatalból kell megállapítani, ezért a jogvesztő határidőt sem kell figyelembe venni. Ha mindez nem egy választottbírósági ítéletben, hanem a megyei bíróság elsőfokú ítéletében szerepelt volna, a cég fellebbezése igen jó eséllyel alapos lett volna. Ebben az esetben azonban a bíróság nem érvénytelenítette a választottbíróság ítéletét. A felperes azzal érvelt, hogy a közrend fogalma nem szűkíthető le az Alkotmányban meghatározott garanciális szabályokra, illetve az alkotmányos alapjogokra, hanem ennek körébe tartoznak a társadalom életét szabályozó legfontosabb törvények, így a gazdasági társaságokról szóló törvény is, amely előírja a 30 napos határidőt. Hivatkozott arra, hogy az az indokolás, amely azt mondja ki, hogy a társasági határozat bizonyos esetekben bármilyen hosszú idővel a megszületése után megsemmisíthető, a vagyonsbiztonság, a jogbiztonság és a forgalom biztonsága sérelmével járhat. Azt is állította, hogy a „lex specialis derogat lex generalis” elv a magyar jog egyik „alapelve”, ezt pedig a választottbíróság ítélete megsértette azzal, hogy a Ptk. általános szabályát (ti. azt, hogy a semmisségre határidő nélkül lehet hivatkozni) alkalmazta a Gt. speciális (a 30 napos határidőt előíró) határozata helyett. A Legfelsőbb Bíróság úgy foglalt állást, hogy a Gt. valóban alapvető fontosságú jogszabály, és a 30 napos határidőt előíró norma „valóban a forgalom biztonságát védő, garanciális jelentőségű jogi norma”. Ugyanakkor az adott esetben e norma megsértése csak a gazdasági élet szereplőinek szűk körét érinti, így nem ütközik közrendbe. A bíróság egyébiránt arra is utalt, hogy az sem ütközik a közrendbe, hogy a választottbíróság az indokolási kötelezettségét megsértette.

Megállapította a döntés jogellenességét, de a közrendbe ütközést nem állapította meg a Legfelsőbb Bíróság abban az esetben⁷, amikor az ügyben eljáró választottbíróság az ügyvédi munkadíjat nem csak saját eljárása, hanem az ügyel kapcsolatban a rendes bíróság előtt folyó, a választottbíróság tagja kizárására irányuló – sikertelen – indítvány elbírálására irányuló nemperes eljárásra is megállapította.

Látható tehát, hogy nem feltétlenül ütközik közrendbe egy jogszabálysértő ítélet. Ennél érdekesebb azonban a Legfelsőbb Bíróság ugyanezen ügyben tett megállapítása: „a választottbírósági ítélet közrendbe ütközése megállapításának nem szükségképpen eleme jogszabálysértés megvalósulása”. A 32 milliárdos pertárgyértékű ügyben a választottbíróság a peresztest 290 millió forintos ügyvédi munkadíj megfizetésére kötelezte 2001-ben. Ez jogszabályt nem sértett, a hatályos szabályozás⁸ lehetővé tette akár a pertárgyérték 5%-ának megfelelő ügyvédi munkadíj megállapítását is, ugyanakkor a kiemelkedően nagy pertárgyértékű ügyekben a gyakorlatban általában nem ítélték meg ilyen mértékű munkadíjat. A Legfelsőbb Bíróság azonban úgy ítélte meg, hogy ez a – tudomása szerint – addig Magyarországon megállapított legmagasabb összegű ügyvédi munkadíj a közfelfogás számára elfogadhatatlanul magas. Az ilyen munkadíj megállapítása ellehetetlenítené a peresztes felet, és ez aránytalanul korlátozná a bírósághoz (illetve adott esetben a választottbírósághoz) fordulás jogát. A választottbíróság ítéletének hatályban tartása a Legfelsőbb Bíróság szerint az ügyvédi munkadíj megállapítása vonatkozásában a bírói gyakorlatra is nemkívánatos hatást gyakorolhatott volna. Így a Legfelsőbb Bíróság érvénytelenítette a választottbírósági ítélet perköltséget megállapító részét, ugyanakkor – hatáskör hiányában – nem állapította meg a ténylegesen megítélhető ügyvédi munkadíj mértékét.

Dr. Tarczay Áron

⁷ BH 2003. 127.

⁸ 12/1991. (IX. 29.) IM r.